

Materiały edukacyjne
do wystawy
„Najstarsze karty
z dziejów Szczecina”

Najdawniejsze dzieje –
rodzinne zmagania
z archeologią

ARCHEOLOGICZNE PUZZLE

Świat się zmienia. Nieustannie. Zdjęcia, książki, filmy czy rozmowy z bliskimi uświadamiają nam, że mieszkamy, ubieramy się, bawimy zupełnie inaczej niż nasi dziadkowie jeszcze 50 lat temu.

A jeśli rozbudzona ciekawość podsunie nam pytania o życie praprzodków sprzed tysiąca czy kilku tysięcy lat? Odpowiedzi dostarczy nam głównie archeologia. Dzięki niej możemy poznać

bardzo odległą w czasie rzeczywistość.

Archeolodzy „przywracają życie” dawnym przedmiotom. Są w stanie odtworzyć obraz przeszłości lub zweryfikować ten przedstawiany

w źródłach pisanych, wzbogacając go jednocześnie o szczegóły dotyczące żyjących dawniej „zwykłych” ludzi, o których stare kroniki najczęściej nie wspominają.

Praca archeologów polega na badaniu materialnych śladów działań człowieka, np.: pozostałości obiektów mieszkalnych i grobów, szczątków strojów, uzbrojenia, naczyń, przedmiotów codziennego użytku, wraków statków, monet i wielu, wielu innych. Każda z tych rzeczy zawiera mały kawałek informacji. Cierpliwi i dociekliwi badacze starają się, jak w puzzlach, dopasować rozrzucone strzępki danych, by stworzyły całość – w miarę kompletny obraz przeszłości.

Układanie puzzli to fascynująca przygoda dla każdego. Różnica jest taka, że archeolodzy nie mogą ich kupić, ale muszą sami znaleźć kawałki i nigdy nie wiedzą, ile ich ostatecznie będzie.

MIEJSCE POSZUKIWAŃ

Teoretycznie prace wykopaliskowe (czyli poszukiwania) można rozpocząć w przypadkowym miejscu, np. z łopatą w piaskownicy lub własnym ogródku. W praktyce jednak, aby zwiększyć prawdopodobieństwo znalezienia artefaktów, archeolodzy poświęcają mnóstwo czasu i wysiłku na wytypowanie obszarów występowania źródeł archeologicznych. W związku z tym w biurach, archiwach i w terenie studiują stare mapy, wyszukują nienaturalne formy ukształtowania terenu, sprawdzają napływające od przypadkowych znalazców (np. rolników, rybaków, osób odpowiedzialnych za budowę domów lub dróg) zgłoszenia o wykrytych starych przedmiotach czy kościach.

ZADANIE 1

Stanowisko archeologiczne - czyli obszar, w którym są ślady obecności ludzi w przeszłości i gdzie prowadzi się badania wykopaliskowe - może znajdować się (skreśl nieprawdziwą odpowiedź):

- a) na powierzchni ziemi
- b) pod ziemią
- c) w przestrzeni kosmicznej
- d) pod wodą

CIEKAWOSTKI

Właściwie każda miejscowość istniejąca od średniowiecza – jak Szczecin – jest potencjalnym stanowiskiem archeologicznym. Nasze miasto skrywa kilkumetrowe, a w rejonie Podzamcza nawet kilkunastometrowe nawarstwienia kulturowe – składające się w dużej części ze śmieci wyrzucanych przez mieszkańców na przestrzeni setek lat.

Nawarstwienia kulturowe to nakładające się na siebie warstwy ziemi, które powstały na stanowisku (np. osadzie pradziejowej) w trakcie jego funkcjonowania w przeszłości.

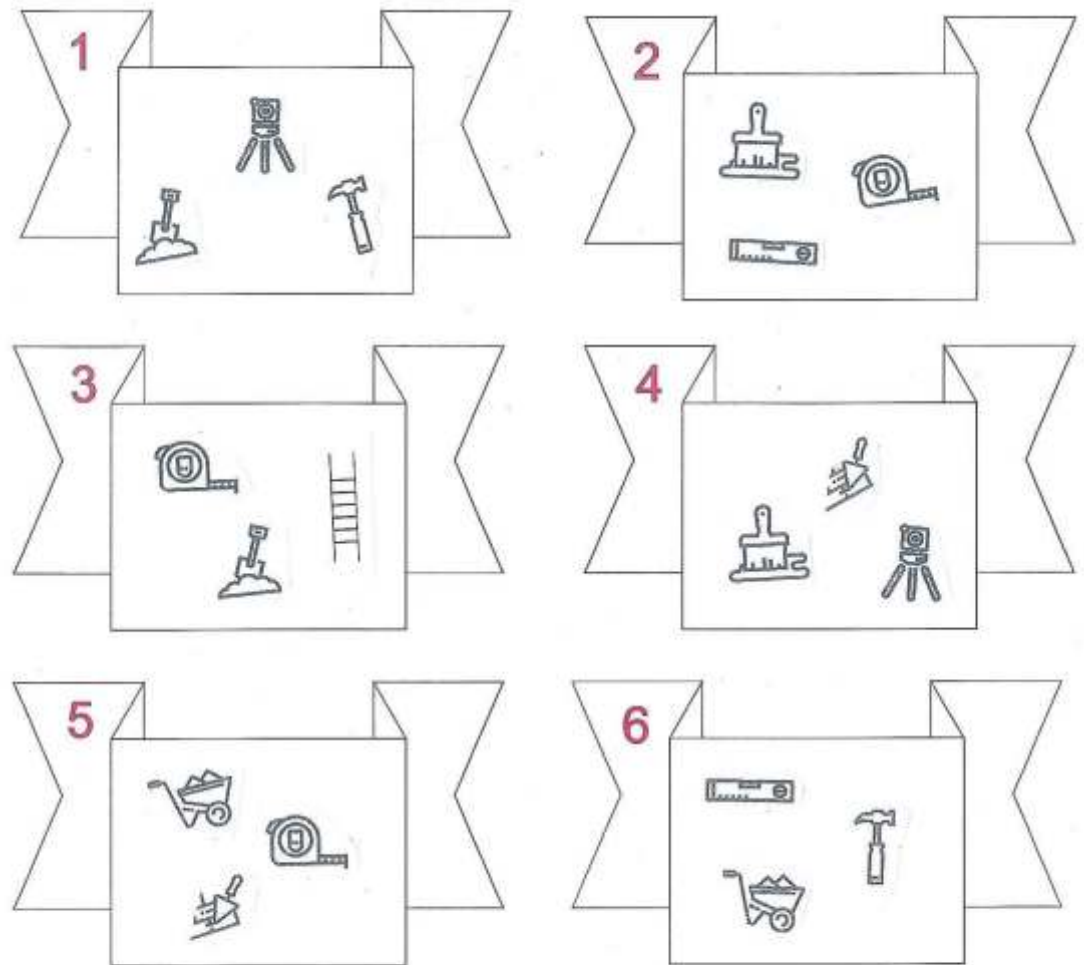
NIEZBĘDNE WYPOSAŻENIE DO PRACY W TERENIE

Przed rozpoczęciem badań wykopaliskowych archeolodzy muszą zgromadzić potrzebne narzędzia. W zależności od rodzaju danego stanowiska może to być: akwalung, echosonda, koparka, ale przydadzą się również: szczotki, pędzle, skalpele, łyżki stołowe czy nawet szczoteczki do zębów.

ZADANIE 2

Pomóż archeologowi skompletować potrzebny do pracy ekwipunek.

Wybierz trzy grupy przedmiotów tak, aby znalazło się w nich dziewięć różnych narzędzi.

poziomica

pędzel

łopata

drabina

młotek

miarka

aparat fotograficzny

kielnia archeologiczna

taczka

JEDNODNIOWE PRACE WYKOPALISKOWE

Prawdziwe badania archeologiczne zwykle trwają wiele dni, tygodni, a nawet lat. Czas potrzebny na wykonanie prac zależy np. od dostępności i wielkości stanowiska oraz ilości odnajdowanych artefaktów. Na potrzeby naszej zabawy wystarczy jeden dzień. Rozpocznijmy od ćwiczeń na stanowisku archeologicznym.

ZADANIE 3

								
1 m	B	L	J	K	O	P	K	S
2 m	D	F	G	H	Z	X	C	A
3 m	V	E	N	M	L	J	E	T
4 m	Q	A	S	D	M	F	Y	W
5 m	C	P	O	I	U	R	E	Z
6 m	X	V	R	C	B	N	M	T
7 m	U	E	I	O	P	I	H	G
8 m	D	S	K	A	Q	W	A	L

Zaczynamy prace wykopaliskowe.
Wykorzystaj:

1. młotek – na głębokości 5 m;
2. pędzel – na głębokości 3 m;
3. łopatę – na głębokości 6 m;
4. drabinę – na głębokości 7 m;
5. kielnię archeologiczną – na głębokości 4 m;
6. aparat fotograficzny – na głębokości 7 m;
7. taczkę – na głębokości 1 m;
8. miarkę – na głębokości 2 m

Odszukane litery zapisz w dzienniku polowym (na następnej stronie), a dowiesz się z jakim znaleziskiem masz do czynienia.

Dziennik polowy

1 _ 2 _ 3 _ 4 _ 5 _ 6 _ 7 _ 8 _

czyli, w tradycyjnym rozumieniu, wszelkiego rodzaju wyroby otrzymywane w wyniku wypalenia celowo uformowanej gliny. Nazwa wywodzi się z greckiego określenia *keramikos*, które pochodzi od słowa *keramos* – ziemia, glina.

OPRACOWANIE ZNALEZISKA

Człowiek posiadał umiejętność wytwarzania naczyń ceramicznych już w epoce neolitu. Garnki z wypalanej gliny znalazły szerokie zastosowanie w życiu codziennym. Pozwalały na bezpieczne składowanie zapasów żywności oraz łatwiejsze przygotowanie gorących posiłków – w naczyniach z wypalanej gliny można było gotować, stawiając je bezpośrednio w ogniu. Ponieważ sama glina była materiałem łatwym do znalezienia i obróbki, wyrabiano z niej naczynia w dużych ilościach i używano na co dzień. To tłumaczy pokaźną liczbę ceramicznych artefaktów odnajdowanych w czasie wykopalisk.

ZADANIE 4

a) Spójrz na zdjęcie obok. Przedstawia ono znajdujące się w zbiorach Muzeum Narodowego w Szczecinie gliniane naczynie wazowate z Reska (powiat łobeski), zdobione ornamentem stempelkowym. Okres Wędrówek Ludów (V w. n.e.). Przykłady tak dobrze zachowanej ceramiki to rzadkość.

fot. G. Solecki, A. Piętak.

ZADANIE 4

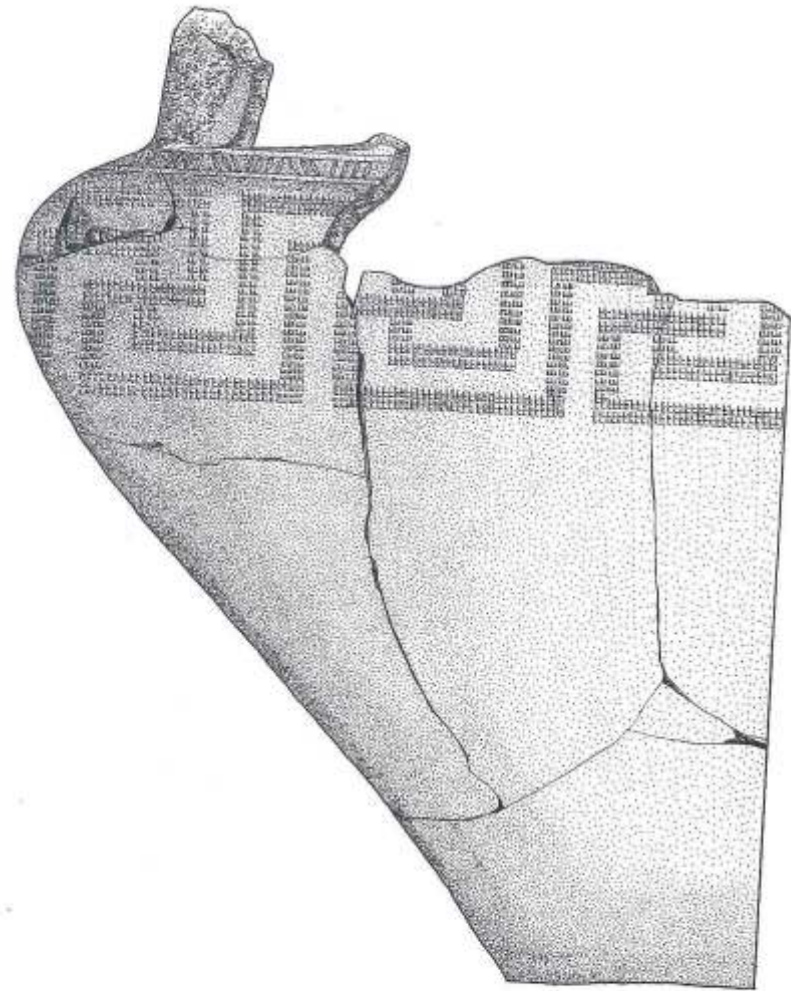
b) Głównymi wadami ceramiki są kruchość oraz mała wytrzymałość na rozciąganie i zginanie, a więc niska odporność na uszkodzenia mechaniczne. Dlatego zdarza się, że naczynia są odnajdowane w kawałkach. **Wytnij, a następnie ułóż fragmenty w harmonijną całość.**

ZADANIE 4

c) Czasami szczęście nie sprzyja archeologom i pomimo wytrwałych poszukiwań są zmuszeni dokonać rekonstrukcji (czyli odtworzenia) dawnego naczynia na podstawie jedynie kilku zachowanych kawałków.

Wykorzystują przy tym całą dotychczas zdobytą wiedzę, korzystają też z pomocy rysowników i konserwatorów zabytków.

Ty użyj do tego zadania swojej wyobraźni i ołówka. Efekt swojej pracy możesz porównać z rysunkiem z zasobów MNS, który znajdziesz w odpowiedziach.

CIEKAWOSTKI

Słynny polski kronikarz Jan Długosz uważał, że w Polsce „rodzą się w łonie ziemi garnki, same z siebie”. Żyjący w XV wieku uczony w ten sposób tłumaczył pojawianie się na polach wsi Nochowo i Kozielsko tajemniczych naczyń, których nie zrobili jemu współcześni. Właściwa interpretacja faktów – czyli że są to pozostałości dawnych, jeszcze pogańskich grobów – zyskała popularność dopiero w XVII wieku, przynajmniej w środowisku naukowym.

Więcej informacji na ten temat znajdziesz w książkach Andrzeja Abramowicza: „Dzieje zainteresowań starożytnych w Polsce” (cz. I) oraz „Urny i ceraunie”.

Jeśli zachęcony tym materiałem rozpoczniesz własne wykopaliska – pamiętaj!

W świetle art. 3 ust. 4 ustawy z dnia 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami zabytek archeologiczny to „zabytek nieruchomy, będący powierzchnią, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów, albo zabytek ruchomy, będący tym wytworem”. Zabytki archeologiczne podlegają ochronie bez względu na stan zachowania (art. 6). Zabytki archeologiczne „odkryte, przypadkowo znalezione albo pozyskane w wyniku badań archeologicznych” lub poszukiwań stanowią własność Skarbu Państwa (art.35).

Dzięki temu każdy z nas ma możliwość cieszyć się nimi choćby zwiedzając muzealne wystawy takie jak “Najstarsze karty z dziejów Szczecina: w Muzeum Narodowym w Szczecinie – Muzeum Historii Szczecina.

ODPOWIEDZI:

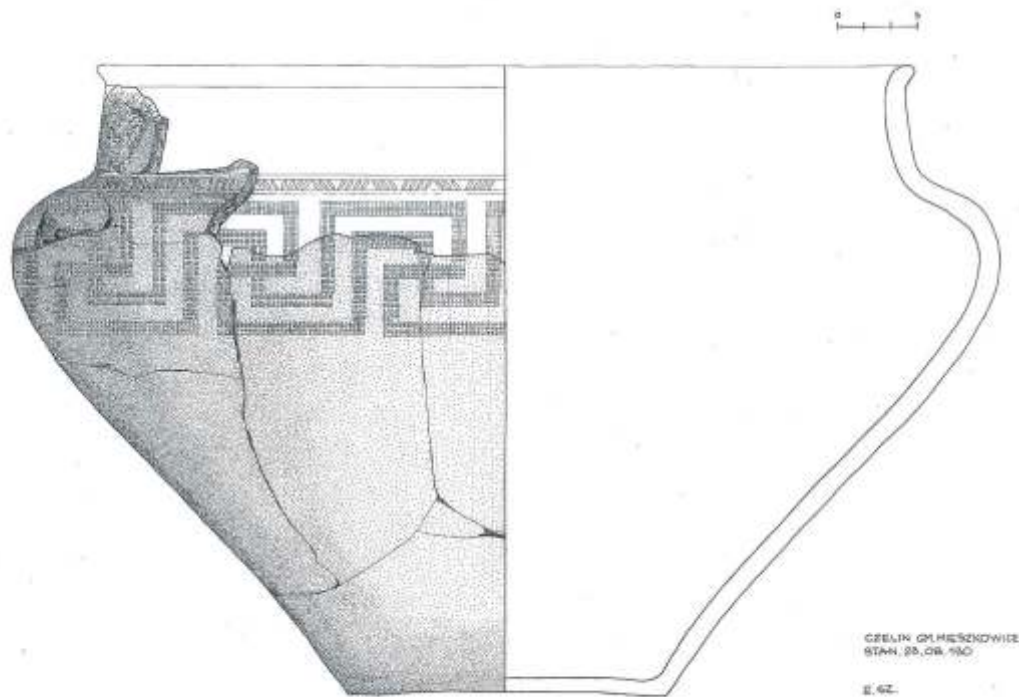
Zadanie 1 – c) w przestrzeni kosmicznej

Zadanie 2 – grupy nr 3, 4 i 6

Zadanie 3 – zapis w dzienniku polowym: ceramika

Zadanie 4 – c)

Zadanie 5: patrz rysunek

Popielnica z grobu popielnicowego, zdobiona kółkiem zębatym (forma zdobienia typowa dla Germanów Nadłabskich), I/II w. n.e., rys. E. Szklarska, MNS

Opracowanie

Ewa Kimak

Dział Edukacji Muzeum Narodowego w Szczecinie

Opracowanie graficzne

Daniel Źródlewski

